

ZAANS
SYMFONIE
ORKEST

voorjaarsconcert

zaterdag 10 mei 2014, 20.15 uur
Oostzijderkerk, Zaandam

Engelbert Humperdinck

Hänsel und Gretel, Vorspiel

Ruhige, nicht zu langsame Bewegung

Munter

Das Zeitmass sehr allmählich beschleunigen

Plötzlich wieder im Zeitmass

Ruhig

Sehr ruhig

François-Adrien Boieldieu

Concerto pour harpe et orchestre

Allegro brillante

Largo

Rondeau

allegro agitato

solist: Marianne Smit

PAUZE

Ludwig van Beethoven

Symfony No. 1 in C major, Op. 21

Adagio molto - allegro con brio

Andante cantabile con moto

Menuetto (allegro molto e vivace)

Adagio - allegro molto e vivace

Ook in 2014 zet het Zaans Symfonie Orkest de traditie voort. De solist is jong en, hoewel ze er nu niet meer woont, is ze een echte Zaankanter. Zij schaart zich in een inmiddels imposante reeks talentvolle solisten. Trouwe bezoekers van de concerten van het Zaans Symfonie Orkest zullen zich vast

nog wel het vioolconcert van Max Bruch herinneren, zo virtuoos gespeeld door Joep van Beijnum. Of de pianisten Jesse Ang en Tijmen Veltman, de cellisten Sebastiaan van Halsema en Chris van Balen, violist Bob van den Ent of de broers Adriaan en Frank Kramer op trompet en trombone. Stuk voor stuk bijzondere en indrukwekkende concerten met excellerende solisten. Vaste bezoekers bewaren er goede herinneringen aan.

Als vrijwel ieder concert van het Zaans Symfonie Orkest begint ook dit met een ouverture. Maar wel een bijzondere, waarvoor het orkest op volle oorlogssterkte uitrukt. Daarna volgt het topstuk van deze avond: het harpconcert van Boieldieu met Marianne Smit als soliste. Na de pauze volgt de prachtige eerste symfonie van Beethoven. Informatie over de stukken vindt u verderop in dit programmaboekje.

Het najaarsconcert van het ZSO is anders van opzet dan u van het ZSO gewend bent. Net als vorig jaar wordt het een scratchdag. Het orkest nodigt zangers uit om een dag lang onder leiding van Piet Hulsbos koren uit bekende opera's te oefenen. Ondertussen repeteert het orkest met zoveel mogelijk instrumentalisten die zich daarbij aansluiten, de begeleidende muziek. Aan het eind van de dag vindt dan een gezamenlijke uitvoering plaats. Dat gebeurt allemaal op een zaterdag in oktober en de uitvoering begint om vijf uur. Als u wilt zingen,

Het ZSO staat sinds november 2008 onder leiding van **Guido Müller**. Trouwe bezoekers van de concerten van het ZSO kennen hem inmiddels en merken dat hij de leden in de afgelopen jaren veel geleerd heeft. Hij heeft dan ook veel ervaring als dirigent. Zo dirigeerde hij het Crea Orkest, het Noordhollands Jeugdorkest, het Utrechts Studenten Orkest en het Canford Festival Orchestra in Engeland. Naast het Zaans Symfonie Orkest dirigeert hij het Vechtstreek Symfonie Orkest in Maarssen.

Van huis uit is Guido Müller violist. Toen hij 14 was, werd hij leerling van de gecombineerde vooropleiding van het Koninklijk Conservatorium in Den Haag waar hij les kreeg van Qui van Woerdekom. Hij studeerde af als uitvoerend musicus met als aantekening 'docent'. In beide richtingen is hij actief. Zo is hij violist in het Radio Filharmonisch Orkest en geeft hij les op zijn eigen 'vioolschool Müller'. Alle informatie daarover vindt u op www.vioolschoommuller.nl

Wilt u meer weten over het Zaans Symfonie Orkest?
Bezoek dan de website:

www.zaanssymfonieorkest.nl

Daar vindt u alles wat u weten wilt. Wat recensenten van de eerdere concerten vonden; hoe u donateur kunt worden; bij wie u zich als lid kunt aanmelden; wanneer de repetities zijn enzovoort.

Natuurlijk kunt u ook gewoon schrijven of bellen:
Secretariaat Treilerstraat 49 1503 JC Zaandam
075 6145601

Marianne Smit is geboren in 1984 en speelt harp sinds 1995. De eerste lessen kreeg ze van haar moeder, Gertru Pasveer. Vanaf september 1998 kreeg zij les van *Erika Waardenburg*, eerst in de Jong Talentaafdeling, later in de vervolgopleiding van het Conservatorium van Amsterdam. Ze won bij concoursen diverse eerste prijzen. Zo was ze laureaat bij het Prinses Christinaconcours in 1998 en 2002). Ook bij het concours van het SJMN (Stichting Jong Muziktalent Nederland) verwerfde ze in 1998, 2002 en 2004 de eerste prijs.

In 2005 heeft de componist *Karlheinz Stockhausen* een werk voor Marianne en Esther Kooi gecomponeerd. Deze nieuwe compositie, 'Freude für zwei Harfen', is op 7 juni 2006 in première gegaan in de Dom van Milaan. Op 21 april 2007 brachten zij dit stuk in Nederlandse première tijdens de Zaterdagmatinee in de grote zaal van het Concertgebouw.

In juni 2007 behaalde Marianne cum laude haar bachelordiploma en in september 2009 slaagde ze, eveneens cum laude, voor haar masterexamen. En dat met een onderscheiding voor haar "bijzondere artistieke op het gebied van de hedendaagse muziek". Ook volgde ze masterclasses bij onder anderen Daphne Boden, Isabelle Perin, Maria Graf, Emilia Moskvitina en Isabelle Moretti.

Ze werkte mee aan verschillende projecten bij het Koninklijk Concertgebouw Orkest en bij het Radio Filharmonisch Orkest. Behalve als solist treedt Marianne ook graag op met Esther Kooi. Samen verzorgen ze een avondvullend programma waarin 'Freude' centraal staat. En ze brengen een programma met muziek uit verschillende stijlperiodes, van klassiek tot modern. En tenslotte geeft ze ook nog harples.

Wilt u meer weten over Marianne Smit? Kijk dan op de website mariannesmit.com

Engelbert Humperdinck Er was eens een jongetje in India dat wel goed kon zingen. Hij verhuisde met zijn (negen) broertjes en zusjes naar Engeland om beter de kneepjes van de zangkunst onder de knie te krijgen. Toen hij vond dat hij volleerd was, zei zijn manager dat hij een artiestennaam moest kiezen, omdat **Arnold George Dorsey** niet goed in het gehoor lag. Arnold had net het hem wel bekende verhaal van Hans en Grietje in een muzikale bewerking gehoord en dat vond hij wel mooi. Hij vond de naam van de 'bewerker' ook wel leuk. En als geintje koos hij diens naam als artiestennaam: Engelbert Humperdinck. Zo moet het ongeveer gegaan zijn. Toen hij met name in België grote successen behaalde met nummer 1-noteringen voor 'Release me' en 'The last waltz' kreeg hij opeens een proces aan zijn broek. De erfgenamen van de Duitse componist vonden dat diens naam oneigenlijk gebruikt werd. Ze verloren het geding en de Engelse Engelbert werd voor even beroemder dan de Duitse.

De echte Engelbert Humperdinck werd geboren in 1854 en ontving een degelijke muzikale opleiding aan de conservatoria van Keulen en München. Als student blonk hij uit, wat hem tal van prijzen en studiebeurzen opleverde. Zo kon hij bijvoorbeeld in Italië verder studeren, waar hij Richard Wagner ontmoette. Hij mocht hem vervolgens in Bayreuth assisteren bij de voorbereiding van 'Parsival'. Hij heeft veel van

Wagner geleerd, maar toch werd zijn belangrijkste taak het doceren van de compositieleer. Dat deed hij in Parijs, Barcelona, Frankfurt en vooral in Berlijn. Tussendoor schreef hij ook zelf muziek: 170 werken, waaronder piano-, kamer- en koormuziek, zes opera's en theaternmuziek bij stukken van Shakespeare. Zijn naam is echter onverbreeklijk verbonden met de opera 'Hans en Grietje', waarvan het ZSO vanavond de ouverture speelt. In die

opera verwerkte hij, als een echte romanticus, volkliederen zodat het stuk gemakkelijk in het gehoor ligt. En dat terwijl Humperdinck verder een Wagneriaanse stijl hanteert met veel 'doorgecomponeerde' motieven. Doordat hij die motieven telkens in andere gedaantes en situaties laat terugkeren, ontstaat toch een opvallende samenhang. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de opera repertoire heeft weten te houden. En dan vooral als kindervoorstelling. Als u de hele opera wilt horen, dan kunt u bijvoorbeeld op zondagmiddag 15 juni 2014 naar het Concertgebouw gaan, waar het Koninklijk Concertgebouworkest om half 2 en om half vier een familie-uitvoering van de hele opera verzorgt onder leiding van Julian Kuerti.

Het was zijn zuster Adelheid Wette die hem vroeg de muziek te maken bij een aantal kinderliederen die zij ter gelegenheid van Kerstmis had geschreven. Die waren gebaseerd op het Grimm-sprookje van Hans en Grietje. Na tal van aanpassingen en uitbreidingen werd dat alles aan elkaar geplakt tot een volledige opera, compleet met een ouverture en een 'Hexenritt' die wel heel erg doet denken aan Wagners 'Walkürenritt'. De opera beleefde zijn première onder leiding van Richard Strauss in Weimar in 1893; een jaar later dirigeerde niemand minder dan Gustav Mahler het stuk in Hamburg.

De ouverture waarmee het ZSO het concert opent is, zoals dat wel vaker gebeurt, een apart muziekstuk geworden. In principe preludeert een ouverture op wat in de opera zelf aan de orde komt. De wisselende stemmingen van de aanvankelijke rust, culminerend in diverse, heftige spanningen met een afsluiting van de kalmte van de uiteindelijke thuiskomst van Hans en Grietje zijn heel duidelijk te herkennen.

François-Adrien Boieldieu werd op 17 december 1775 in Rouen geboren. Zijn vader was secretaris bij de aartsbisschop. Daardoor kon hij zijn zoon introduceren bij de koorleider en de organist van de kathedraal, die later door Monet wereldberoemd werd. Van hen kreeg hij zijn eerste muzieklessen. Zijn voorkeur ging echter niet uit naar de religieuze muziek maar meer naar de in die tijd reuzepopulaire opéra comique. François was 18 toen hij zijn eerste opera schreef. Hij verhuisde na de revolutie naar Parijs waar hij onder

meer les kreeg van Cherubini en waar hij bevriend raakte met andere componisten. Hij schreef daar en toen zijn beroemd geworden opera 'Le Calife de Bagdad'. Van 1804 tot 1811 was hij directeur van de opera in Sint Petersburg. Eerder dan Napoleon keerde hij terug naar Parijs waar hij hofcomponist werd tot ook voor hem een Waterloo volgde. Hij gaf een tijdje les aan het conservatorium, maar na de Julirevolutie van 1830 verloor hij ook die functie.

Hoewel zijn reputatie voornamelijk gebaseerd is op zijn opera's, componeerde hij ook andere stukken. Zijn harpconcert, geschreven in 1800 is een van de belangrijkste werken in het harprepertoire. Het stuk klinkt niet alleen in de concertzalen. Het wat aangepaste eerste deel is bijvoorbeeld in de Efteling te horen bij de Gondoletta-attractie van de veertig bootjes in de Siervijver. 'Onderweg vaar je om het eiland [...] waar rustieke muziek klinkt. Je waant je even in een andere wereld waarin alles anders, lichter en meer ontspannen lijkt.' Aldus de site van De Efteling. En ook: 'De harp roept beelden op van frivole, romantische en elegante momenten, waarin je [...] even van de wereld bent. Daarom past bij deze Gondoletta's de dromerige en koninklijke muziek uit het harpconcert van François-Adrien Boieldieu.' Het is wat

bombastisch gesteld, maar niet onwaar. Dat Boieldieu voor de harp schreef lijkt vreemd. Het is immers de periode na de Franse Revolutie en alles wat deed denken aan de vroegere, adellijke decadentie werd uitgebannen. Zeker de harp. Maar tegelijkertijd is het ook weer niet zo vreemd. Boieldieu zorgde met zijn komische opera's voor afleiding voor de (gegoede) burgerij in een woelige tijd. Datzelfde escapistische gevoel bewerkstelligde hij met zijn harpconcert.

Dat u vanavond dit harpconcert kunt beluisteren is een verhaal apart. Het originele manuscript is namelijk verloren gegaan. Wat in de bibliotheek van het conservatorium van Brussel is gevonden waren de solopartij en de begeleidende partituren van de eerste violen en de bassen. Omdat er verder ook niets bekend was over de oorspronkelijke bezetting van het orkest, heeft de Franse violist Marc-Olivier Dupin in 1991 een nieuwe instrumentatie bedacht, waarbij hij de moderne instrumenten heeft benut. De cadensen in de solopartij zijn ook van hem.

Het Zaans Symfonie Orkest kampt met hetzelfde probleem als waarmee veel verenigingen te maken hebben: gebrek aan geld. De eigen middelen zijn niet toereikend om dat te realiseren wat het orkest doet. Dat kan alleen dankzij de steun van donateurs, vrienden van het orkest en een, helaas gestaag geringer wordend aantal instellingen. Dirigent, bestuur en leden zijn dan ook zeer erkentelijk voor de steun van al diegenen die het Zaans Symfonie Orkest willen blijven steunen met een donatie. Verder danken ze met name het Prins Bernhard Cultuurfonds en de Gemeente Zaanstad voor hun ondersteuning. Zonder deze steun zou het Zaans Symfonie Orkest niet kunnen bestaan. Wilt u het werk van het ZSO steunen, dan kunt u zich opgeven als vriend van het orkest bij het secretariaat Treilerstraat 49 1503 JC Zaandam.

Ludwig van Beethoven, tijdgenoot van Boieldieu, was bijna 17, we schrijven 1787 en in Frankrijk gonsde de Revolutie al, toen hij vanuit Duitsland naar Wenen trok om daar in betrekkelijke rust zijn muzikale horizon te verbreden. Hij is er gebleven. Hij ontmoette er Mozart en Haydn, trad op als pianist in de paleizen van de Weense aristocratie en thuis componeerde hij. In 1799 besloot hij een paar schetsen te gaan uitwerken tot wat een jaar later zijn eerste symfonie

zou worden.

Het is 2 april 1800 en in het National-Hof-Theater in Wenen zullen voor het eerst werken van Ludwig van Beethoven voor een groot publiek worden uitgevoerd: een septet opus 20, een pianoconcert opus 15 (met de componist achter de fortepiano; op 17 april 2011 gespeeld door Hans Schellevis bij het ZSO) en een symfonie opus 21. Het belooft een lange zit te worden, want op het programma staan ook nog een symfonie van Mozart en delen uit Die Schöpfung van Haydn. Het publiek is benieuwd, want er is veel in positieve zin over die jonge Duitser gesproken, ook al hebben kenners gezegd dat zijn muziek grillig is en een 'moeizame gang' heeft. Het is de eerste taak van de componist de bezoekers stil te krijgen, want twee eeuwen geleden wachtte het publiek bepaald niet zwijgend op wat komen zou. Daar moest een trucje aan te pas komen. Haydn loste dat probleem eens op met een paukenroffel (het ZSO speelde die 103' symfonie op 12 april 2008); Beethoven bedacht iets anders.

De symfonie opent met een hoogst ongebruikelijk brutaal akkoord, dat meteen de aandacht trekt en de verbaasde luisteraars doet afvragen hoe het verder zal gaan. Na die korte, langzame inleiding volgt het snelle allegro dat in sonatevorm is geschreven. Hiermee kon de jonge componist laten horen dat de lessen van Mozart en Haydn resultaat

gehad hebben. Opvallend in dit deel zijn de melodiefragmenten die door het ene instrument worden ingezet en door het andere worden afgemaakt. De uitwerking van de beide thema's, het handelsmerk van zijn latere composities, wordt algemeen als geniaal aangemerkt. Zeker als je bedenkt dat de componist nog maar een twintiger was.

Het tweede, eveneens in sonatevorm geschreven deel begint heel bedaagd met een vriendelijk wijsje, dat wordt ingezet door de tweede violen en daarna wordt geïmiteerd door de lage strijkers. Van lieverlee voegen de andere instrumenten zich hierbij. Tot zover is de symfonie nog redelijk traditioneel.

De echte vernieuwing zit in het derde deel. Hoewel dit deel de naam 'menuet' draagt, wat betekent dat er op gedanst zou moeten kunnen worden, is de muziek in het begin en aan het eind veel te snel. Het tempoverschil met het ingesloten trio met zijn rustige blazersakkoorden, gelaardeerd met vioolpassages, is heel groot. De finale heeft een grappige inzet: de violen spelen een geleidelijk tot een toonladder uitgroeïend motief. Het is de aanloop naar een vrolijk en levendig rondo, een rondedans. Een aanduiding die nu wel recht doet aan de inhoud.

Het premièrepubliek was dolenthousiast. En dat tot verrassing van Beethoven zelf. Hij had gearzeld het stuk, waaraan hij lang gewerkt had, in de openbaarheid te brengen. Nu bejubelde men de symfonie als 'Eine Symphonie, worin sehr viel Kunst, Neuheit und Reichtum an Ideen war'. Sindsdien wordt deze symfonie algemeen gezien als de brug tussen de klassieke periode van Mozart en Haydn en de romantische van Brahms en Bruckner. Aanvankelijk wilde Beethoven de symfonie opdragen aan zijn voormalige beschermheer Keurvorst Maximilian Franz van Wenen, maar bij nader inzien besloot hij die eer te gunnen aan de van oorsprong Nederlandse Baron Gottfried van Swieten te gunnen. De baron was een groot muzikliefhebber en amateurmusicus en mecenas voor diverse componisten, onder wie Mozart, Haydn en natuurlijk Beethoven.

In het ZSO speelden:

Eerste viool: José Vosbergen, Helga Bakker, Anja Blekkenhorst, Ton Olsthoorn, Roeland Wezelenburg, Anna Britala, Mirjam Brinkman

Tweede viool: Ellis Verreijt, Andrew Mattijssen, Judith Friso, Ton Roling, Lieneke van Herwijnen, Iris de Leur.

Altviool: Ria Slijkhuis, Wobbe Treffers, Maria Sofia Espiga Fonseca, Adriaan van Herwijnen.

Cello: Jeannine Groenheiden, Herman Tromp, Anni Kearney, Paula Velthuys, Judith Danser.

Contrabas: Saskia Andriessen, Jan Engel.

Fluit: Jacco Verburt, Christine Calis, Talitha van der Woel.

Hobo: Clara van der Meer, Nel Jongh.

Klarinet: Berrie Hendriksen, Elke Leijen.

Fagot: Wim van den Ende, Harry Verweij.

Hoorn: Arjan Sas, Rieta Mulder, Simon Wals, Wil Jongeneel.

Trombone: Honoré Prins, Simon Glas, Gerard van Nes.

Trompet: Endhi Houthuijsen, Bineke Beijersbergen.

Tuba: Dick Roet.

Slagwerk: Leida Zandstra, Hennie Kraaijpoel.